

Europese kunstlobby Eerder versnipperd dan verbonden

Anita Twaalfhoven Hoe is belangenbehartiging van de kunstwereld in het buitenland georganiseerd? Dragan Klaic, onder meer voormalig voorzitter van het European Forum of Arts & Heritage, schetst een beeld van verdeeldheid en concurrentie.

Als voorzitter van initiatieven als de Reflection Group van de European Cultural Foundation, het European Festival Research Project en het European Forum of Arts & Heritage is Dragan Klaic goed ingevoerd in de Europese kunstlobby. De term lobby vindt hij echter niet geschikt als het om de non-profitsector gaat: 'Je kunt spreken over de "tabakslobby" of "dranklobby", sectoren die vanwege een commercieel belang de macht hebben om een zekere vorm van pressie uit te oefenen. Datzelfde geldt bijvoorbeeld voor de lobby van commerciële film- en televisiebedrijven. In de gesubsidieerde kunstwereld gaat het echter niet om een lobby, maar om belangenbehartiging.'

Hoe is de belangenbehartiging van de kunstwereld georganiseerd in het buitenland? 'Slecht', zo vat hij zijn visie bondig samen. 'In plaats van een brede vorm van belangenbehartiging voor de kunstwereld als geheel, zoals in Nederland bijvoorbeeld gebeurt door Kunsten '92, zetten

verdeling en versnippering over het algemeen de toon.'

In de meeste landen is de belangenbehartiging per discipline of professie georganiseerd. Klaic geeft hiervan enkele voorbeelden. 'Zo is de Franse SACD, de vereniging van schrijvers, zeer sterk als het gaat om de bescherming van auteursrechten. Maar in politiek opzicht zijn ze niet invloedrijk. Net zoals in de Scandinavische landen, waar men zich vooral richt op het welzijn van de leden van de diverse beroepsverenigingen. Deze verenigingen treden niet gezamenlijk naar buiten door debatten over het cultuurbeleid in gang te zetten. Dat maakt ze minder aantrekkelijk als gesprekspartner voor beleidsmakers.'

Een andere tendens die de kunstwereld eerder opdeelt dan verbindt, is decentralisatie door de opkomst van regionale initiatieven. 'Dat zie je onder meer gebeuren in Italië. Mede vanuit een algemeen gedeeld wantrouwen in de

landelijke overheid organiseert men zich daar liever op regionaal dan op landelijk niveau. Ook in Spanje is dit aan de hand, met bijvoorbeeld een vereniging specifiek voor Catalaanse cultuurmanagers, omdat Catalonië als regio volledige culturele autonomie heeft.'

Op lokaal niveau signaleert hij eenzelfde neiging tot versnippering: 'In een stad concurreren culturele instellingen vaak met elkaar, terwijl ze ook gemeenschappelijke belangen hebben, zoals het bevorderen van het toerisme of een goede bereikbaarheid met openbaar vervoer. In die zin zijn initiatieven als het Utrechts Model of het Amsterdamse Kunst van Vooruitzien toe te juichen. Maar ook in Groningen, waar Kees van Twist met allerlei informele allianties op lokaal niveau extra geld heeft vrij gekregen, weet men de belangen effectief te bundelen.'

Ontbrekende initiatieven

Wat in het buitenland meestal ontbreekt, zijn initiatieven die de belangen van de kunstwereld als geheel behartigen. 'Je ziet vrijwel nergens een equivalent van een brede brancheorganisatie als Kunsten '92. In Duitsland heb je de *Bundeskulturrat*, die weliswaar vrij breed op de kunstwereld georiënteerd is, maar die niet

In het buitenland ontbreken initiatieven voor de kunstwereld als geheel

zo onafhankelijk is als Kunsten '92. Deze raad is eerder een verlengstuk van de Duitse overheid en wordt ook door de overheid gefinancierd. De organisatie ervan is te kenschetsen als "top down" in plaats van "grassroot". Het gaat niet om een autonome stem die de belangen van de kunstwereld behartigt.'

In Engeland functioneerde de inmiddels opgeheven Campaign for the Arts redelijk effectief. Men maakte zich bijvoorbeeld met succes sterk voor het reserveren van loterij-gelden voor cultuur.

De situatie in Midden- en Oost-Europa is een verhaal apart, maar net als in West-Europa ontbreekt ook hier een brede vorm van belangenbehartiging. 'Theatermakers verbonden aan Russische staatsgezelschappen waren ten tijde van het communisme niet alleen verzekerd van werk en een vast inkomen, maar ook van allerlei bijkomende voordelen, variërend van eigen pensioenregeling, ziekenhuis en kuuroord tot een vakantieverblijf. In die zin waren de belangen destijds goed behartigd. Dat hebben ze nu allemaal niet meer. Ze zijn bevrijd van de ideologische censuur van de overheid, maar hebben ook hun privileges verloren. De vroegere vereniging van theatermakers, ooit een grote "sovjetmachine", heeft zich ontwikkeld tot een kapitalistisch bedrijf. Zeven sanatoria, waar vroeger acteurs verbleven om te herstellen, zijn verbouwd tot commerciële kuuroorden. Drie fabrieken waar eerst theaterschmink werd geproduceerd, zijn veranderd in cosmetica-fabrieken en tachtig centra voor theatermakers worden nu als kantoren onderverhuurd. Deze vereniging is inmiddels puissant rijk, het gaat niet langer om belangenbehartiging, maar om een soort onroerendgoedmaffia.'

Aan de andere kant is in enkele landen van de regio bijvoorbeeld een koepel van onafhankelijke producenten opgericht, vervolgt hij. 'Maar je ziet grote verwarring over de rol die in deze postcommunistische periode voor hen is

Anita Twaalfhovenis hoofdredacteur van *Boekman*

weggelegd. Een bredere aanpak van belangenbehartiging is nog niet ontstaan, eerder het tegenovergestelde. Zoals drie verschillende schrijversbonden die elkaar onderling bestrijden.’

Brede belangenbehartiging

Kun je concluderen dat Nederland vooroploopt met de brede belangenbehartiging van organisaties als de Cultuurformatie en Kunsten '92? ‘In zekere zin wel. Bij Kunsten '92 lijkt men echter voorzichtig, om sommige leden niet voor het hoofd te stoten. Dat vermindert de slagvaardigheid en een sterkere stellingname blijft daardoor soms uit. Hoe de werkwijze van de Cultuurformatie uitpakt, kan ik nog niet goed inschatten.’

Net als op nationaal niveau is de belangenbehartiging op Europees niveau meestal ook per kunstdiscipline of professe georganiseerd. ‘Zo hebben vertalers, componisten en toneelkunstenaars allemaal verenigingen op Europees niveau, maar ze zijn niet in staat om verder te kijken dan de directe belangen van hun leden. De wereld van het cultureel erfgoed is in die zin breder georganiseerd: met aandacht voor zowel de professionals als het publiek in deze sector. Europa Nostra maakt zich sterk voor de belangenbehartiging op het gebied van cultureel erfgoed. Het is een platform waarbij 220 erfgoedorganisaties uit Europese landen zijn aangesloten. Terwijl ICOMOS een grootscheeps netwerk vormt van Europese musea en monumenten. Het breedst opgezet is de organisatie EFAH, het Europese forum voor kunst en erfgoed, waarbij zo'n 90 instellingen uit 25 lidstaten van de EU zijn aangesloten. In Brussel vraagt men EFAH, als “stem van de niet-commerciële cultuur”, regelmatig om advies.’

‘Men zou zich op Europees niveau veel sterker moeten maken voor de belangenbehartiging van de culturele sector’, vervolgt hij. ‘Beslissingen ten aanzien van andere beleidsterreinen

hebben vaak ook invloed op cultuur. Zoals die op het gebied van belastingen, gezondheidszorg, pensioenregelingen, veiligheidsvoorschriften of Arbowetgeving. Denk maar aan voorschriften rond het aantal nooduitgangen dat een theater moet hebben, de eisen waaraan de belichting moet voldoen of het aantal uren dat een technicus maximaal per etmaal mag werken. Als je dit soort bindende regelgeving strikt zou toepassen, dan zou men de meeste theaters in Europa kunnen sluiten.’

Dat is een terrein waarop de culturele belangenbehartiging actief zou moeten zijn: ‘In het Europese Verdrag, Artikel 151 vierde alinea, staat geschreven dat alle beslissingen van de Europese Commissie en Raad ook worden bekeken op hun consequenties op cultureel gebied. Dat staat er weliswaar, maar in de praktijk gebeurt het niet. Er is nog geen methode ontwikkeld om de culturele impact van beslissingen goed in te schatten en te beoordelen. Dat zou bij uitstek een strategisch doel moeten zijn van de Europese belangenbehartiging. Men moet hoognodig met voorstellen komen om die alinea te operationaliseren. Hierin zou ook voor EFAH een taak zijn weggelegd. Deze organisatie is ooit opgericht om de culturele dimensie van de Europese eenwording te benadrukken – en andersom, de Europese dimensie in de cultuurproductie te benadrukken.’

In plaats van versnipperde vormen van belangenbehartiging zou verbinding de toon moeten zetten, besluit hij, zowel internationaal, nationaal als lokaal.

Nieuwjaarsreceptie Mondriaanstichting, Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA), Theater Instituut Nederland en Muziek Centrum Nederland op 9 januari 2008 in Felix Meritis, Amsterdam. Fotografie: Maarten van Haaff

